

Olje- og energidepartementet
postmottak@oed.dep.no

Stavanger, 03.04.2020

Dette brevet sendes på vegne av: FNF organisasjoner som var høringspart i vindkraftsaker i Dalane, Fylkesdelplan for vindkraft i Rogaland og Nasjonal ramme for vindkraft på land: Stavanger Turistforening, Haugesund Turistforening, NJFF Rogaland, Rogaland Orienteringskrets, Norges speiderforbund Vesterlen krets, Rogaland KFUK-KFUM speidere, Sørmarkas Venner, Syklistenes Landsforenings lokallag i Rogaland, Norsk Ornitologisk Forening avd. Rogaland, Norsk Botanisk Forening Rogalandsavd., Naturvernforbundet i Rogaland, Jæren friluftsråd og Bratte Rogalands Venner.

FNF er et samarbeidsnettverk for natur- og friluftslivsorganisasjoner på fylkesnivå. I Rogaland representerer forumet ca. 60 000 medlemskap. FNF Rogaland har også nettverk for FNF i Stavanger og FNF på Haugalandet.

Innspill til endringer in konsesjonsprosessen og erfaringer i Rogaland fra vindkraft på land

NVE har utarbeidet en rapport med innspill til endringer i «Konsesjonsprosess for vindkraft på land». Denne er oversendt til Olje- og energidepartementets (OED).

Forum for natur og friluftsliv (FNF) i Rogaland ble invitert av OED til høringsmøte i Oslo 11. mars og rundebordmøte i Egersund 23. mars. Begge møtene ble avlyst, men vi takker for muligheten til å gi skriftlig innspill innen 3. april. OED har varslet at det vil fremmes en stortingsmelding om vindkraft på land allerede før sommeren.

FNF Rogaland har vært sterkt engasjert i vindkraftsaker i Rogaland fra arbeidet med Fylkesdelplanen for vindkraft startet opp i 2005. Lokale lag og foreninger har vært aktive i Dalane og erfaringer fra prosessene og fra de nye vindkraftindustriområdene er grunnen til at FNF foreningene fortsetter å engasjere seg i alle vindkraftsaker i fylket.

Status er at alle våre organisasjoner i FNF Rogaland ønsker en stopp i videre utbygging av vindkraft på land i Rogaland. Det er gitt konsesjon til 4 TWh vindkraft i fylket. Planområdene for vindkraftanleggene har et samlet areal på ca. 110 km². Dette tilsvarer arealet av samtlige tettsteder i Stavanger, Sandnes, de fire kommunene i Dalane og de 3 kommunene på Jæren. Det er bygget 158 km internveier, tilsvarende avstanden Stavanger-Lyngdal langs E 39. Dette må være nok! I en eventuell ny fase av vindkraftutbygging på land mener vi at Rogalands bidrag kan være å bruke erfaringene fra fylket til å forbedre konsesjonsprosessen for å unngå de mest negative konsekvensene for natur og miljø ved andre lokasjoner.

FORUM FOR
NATUR OG FRILUFTSLIV
ROGALAND

Gamle Jåttåvågen 67, 4020 Stavanger
rogaland@fnf-nett.no / 46 85 07 86
www.fnf-nett.no/rogaland
Org. nr.: 998129028

NVEs vurderinger av behovet for endringer i konsesjonsprosessen er lagt fram på en ryddig og oversiktlig måte, og er i så måte et godt utgangspunkt for en videre dialog.

FNF-Rogaland støtter absolutt behovet for endringer i konsesjonsprosessen og vil gi særlig støtte til følgende forslag fra NVE:

- Tiltak for kortere tid mellom konsesjonsdato og idriftsettelse
- Lovhjemmel for tidlig avslag
- Makshøyde for turbiner i konsesjonene
- Vurdere arealavgift som en forenklet verdisetting av intakt natur
- Gi fylkeskommunen en viktigere rolle i vindkraftsaker
- Bruke erfaringer fra etablerte vindkraftverk for å forbedre konsesjonsprosessen

FNF Rogaland mener at endringer i konsesjonsprosessen i tillegg må inkludere:

- Det må utarbeides en metode for verdisetting av natur- og friluftslivsverdier til tross for at dette er krevende (som NVE påpeker)
- Klima- og miljøverndepartementet bør ha en likestilt eller tilnærmet likestilt rolle med OED i vindkraftsaker på land
- Behovet for fortsatt utbygging av vindkraft på land må vurderes opp mot andre muligheter for produksjon av fornybar energi som opprustning av vannkraftanlegg, havvind, solenergi og ikke minst alle former for energisparetiltak før det eventuelt satses på videre utbygging av vindkraft på land.
- Et krav om at det må utarbeides en skikkelig plan for vindkraftanlegg som skal legges ned eller reetableres.

I tillegg foreslår flere fylkes-FNF - et tredje ledd §10.2 i Energiloven som FNF i Rogaland støtter:

«Dersom det fremkommer ny kunnskap om virkninger for naturmangfold og miljø av vesentlig betydning og som ikke var kjent da konsesjonen ble gitt, så kan departementet trekke tilbake en konsesjon helt eller endre rammene for konsesjonen. Det skal legges vekt på at skaden eller ulempen er vesentlig større eller annerledes enn ventet da konsesjonen ble gitt».

Flere forslag om endringer følger også i innspillene vi har til fasene i konsesjonsprosessen.

Konsesjonsprosessen og fasene

NVE har i sin rapport gått gjennom hele konsesjonsprosessen og gitt forslag til tiltak for de ulike fasene. Med eksempler fra Rogaland vil vi kommentere de ulike fasene:

Fase 0

Hemmelighold og liten åpenhet i denne fasen gir grunnlag for manglende tillit til konsesjonssystemet. Vår kunnskap bygger i stor grad på vitnesbyrd og det naboer og lokale medlemmer har fortalt. Vi har fått høre om tiltakshavere som går fra grunneier til grunneier med trussel om ekspropriasjon i baklommen, bindende avtaler med grunneier om ikke å uttale seg

negativt om anlegget med mer.

Vi mener at kommunen som planmyndighet og fylkeskommunen med ansvar for regionale planer må få en viktigere rolle i denne fasen. Det må settes strengere krav til tiltakshaver som skal følge melding til NVE:

- Kommunen og fylkeskommunen skal alltid være orientert om planene for vindkraftanlegg.
- Naboer i en gitt avstand fra vindkraftanlegget må varsles før tiltakshaver sender melding til NVE.
- Det bør vurderes å utarbeide en enkel veileder til grunneier med mest mulig nøytral informasjon om hva et vindkraftanlegg er, rettigheter i forhold til eventuell ekspropriasjon, hva som skjer når driften avvikles med mer. Grunneier må bekrefte å ha lest veilederen før signering av avtale.

Fase 1 - Meldingsfasen

FNF støtter behovet for en veileder for meldingsfasen. I tillegg til NVEs forslag har vi noen punkter:

- krav om nabovarsel
- krav til å orientere om tiltak i kommunen og fylkeskommunen
- minimumskrav til lesbarhet og målestokk av kart

Fase 2 – Utredningsfasen

Kravene til naturfaglige undersøkelser må skjerpes!

Det må være mulig å avvise dårlige konsekvensutredninger. Det bør også være aktuelt for at en tredjepart, som f.eks. fylkeskommunen, skal kunne velge utreder.

Det er p.t. ingen praksis for å avvise KU-er grunnet kvalitet. Metodikk for KU-er nå er dårlig tilpasset vindkraftområder og følger ikke opp kvalitetsnormer vi kjenner fra annen industri i Norge, ei heller pr. EU direktivet. Vi mener konsesjonssystemet fremover må stille strengere krav og åpne for en praksis der utredningene blir sendt i retur om de nye kravene ikke imøtegås eller kvaliteten er for dårlig.

Kunnskapsnivået må økes! I arbeidet med Nasjonal ramme påpeker NVE store kartleggingsbehov. Det gjelder spesielt for fugl, flaggermus, sammenhengende naturområder, friluftsliv og reindrift. Dette må gjøres før nye konsesjoner i det hele tatt vurderes.

Fase 3 – Konsesjonssøknadsfasen

FNF Rogaland har sendt innspill til de fleste søknader om vindkraft i Rogaland, noen i Sunnhordaland samt for Siragrunnen. I sammenfatningen av kommentarer fra NVE opplever vi at innspill om natur- og friluftslivsverdier blir bagatellisert. I de få tilfellene der en søknad er blitt avslått eller en klage er omgjort er det med få unntak andre begrunnelser som har vunnet fram. Vi opplever at utredninger som påpeker høy konflikt med natur og miljø blir tilsidesatt. Metodikken som brukes er da heller ikke hensiktsmessig for vindkraftverk, noe vi også har påpekt i flere uttalelser.

Flere av organisasjonene i FNF har sendt grundige høringsinnspill der de har bidratt med sin spisskompetanse. Norsk Ornitologisk Forening (NOF) i Rogaland har ved flere anledninger dokumentert viktige rovfugltrekk, spesielt i Dalane. Dette gjelder bla. hubro. I etterkant bestilte NVE en egen hubrorapport som i stor grad bekrefter det NOF har påpekt. Når dette så ikke gjør noen som helst forskjell og konsesjonene gis allikevel stiller vi spørsmål både ved lovligheten i prosessene og oppfølging av KU regelverket (nasjonalt og internasjonalt) og internasjonale forpliktelser hva gjelder

naturverdier. Uten endringer i utredningsregime og hvordan dette brukes i prosessene vil lokalt konfliktnivå forbli høyt.

Fase 4 – Detaljplanleggingsfasen

FNF Rogaland er svært kritisk til at utredninger er foreldet og at regelverk ikke følges når det gjøres store endringer fra søknad til MTA/detaljplan. Et svært kritikkverdig eksempel i Rogaland er fra Måkaknuten vindkraftverk der effekten ble økt med 33 MW effekt uten ny konsekvensutredning og uten at nabo ble varslet. Gilja vindkraftanlegg fikk innvilget konsesjon for et anlegg med 135 MW, men fikk økt installert effekt til 160 MW uten ny konsekvensutredning.

Vi vil også trekke fram Vardafjellet i Sandnes der tiltakshaver søkte om økt effekt på 9.5 MW, rett under konsesjonsgrensen, men med åpenbare negative konsekvenser med økt støy og sterkt problematisk for kommunen i forhold til folkehelse.

I Rogaland haster det spesielt med bedre regler for MTA- og byggefasene. Vi viser spesielt til Vardafjell vindkraftverk i Sandnes og til konsesjoner i Tysvær kommune. Dette er saker som OED nå har fått til behandling og som kan brukes som case. FNF Rogaland anbefaler kontakt med Sandnes kommune som antagelig er en av de kommunene som har klart å sette seg best inn i både prosess, lovverk og hva vindkraftverkene betyr i et landskap med mange fastboende.

Fase 5 – Utbyggingsfasen

Det er en rekke eksempler på at det er stort avvik mellom det som blir bygget og vilkårene i konsesjonen. Et eksempel er Egersund vindkraftanlegg der beslaglagt areal ble 3 ganger større enn omsøkt. Rogaland Fylkeskommune beregnet arealbruken til veier og oppstillingsplasser til 450 dekar mens tiltakshaver hadde søkt om å bruke ca. 150 dekar.

FNF Rogaland etterspør konsekvensene for tiltakshaver ved en slik grov overtredelse, både når det gjelder i den aktuelle saken og framtidige søknader fra samme tiltakshaver.

I forbindelse med utbygging av veianlegg i kupert terreng er det ofte en utfordring å unngå å legge veiene gjennom myrer og vann. Vi ser tiltakshavere som i søknaden bestreber seg på å unngå veianlegg gjennom myrer og vann, men at det ikke blir gjennomført i praksis. Rogaland Fylkeskommune har påpekt flere eksempler i Bjerkreim vindkraftanlegg men konflikt med myr gjelder de fleste anleggene.

I landbruket jobbes det nå for å hindre nydyrking av myr, bla. med en ny forskrift som forbyr dette. Når en så ser hva som foregår og blir tillatt i vindkraftområdene, er det ikke overaskende at dette også er kilde til lokal misnøye. Vindkraftanleggene berører også andre vannforekomster uten at det tas hensyn til at disse også er verdifulle karbongass lagre. Kommunene plikter nå å føre klimaregnskap over arealinngrep der tap av myr, vann og skog er særdeles uheldig i så måte.

Fase 6 – Driftsfasen

Mye av konflikten i vindkraftsaker bunner i de store forskjellene mellom det vi blir fortalt (i søknad, konsesjon, MTA planer mm) og det realiteten til slutt viser seg å være i disse industriområdene. Som beskrevet før, det er stor forskjell på det som blir gitt konsesjon til og inngrepene som faktisk gjøres. NVE har helt klart ikke fulgt opp sitt ansvar for å holde utbyggerne til det det fikk konsesjon om. I tillegg får utbygger fortsette å gjenta sin praksis i nye prosjektsøknader der realiteten ikke er i

samsvar med det som ble omsøkt, konsesjonsgitt eller godkjent i MTA. *Dette er lett å bevise bare med en kort tur til områdene, et målbånd i hånden og konsesjonen på mobilen.*

Undersøkelser

Det er få prosjekt som er pålagt grundige før- og etterundersøkelser. På Høg-Jæren har en enmannsbedrift foretatt noen spredte fugleundersøkelser som har blitt vist til utallige ganger. Medlemmer i NOF Rogaland har påpekt manglene i undersøkelsene som f.eks. feil årstid og at områdene på utsiden ikke har blitt kartlagt.

I Dalane begynner vi nå oppleve direkte konsekvenser for naturverdiene. To havørner, som vi vet om, har bøtet med livet i Egersund og Svåheia vindkraftverk. Og nylig ble en skadet gribb funnet ved en vaier i Egersund vindkraftverk. I Egersund vindkraftverk ble en elg drept da den falt utenfor en veiskjæring. (Har sikring langs veiene blitt vurdert?) I tillegg opplever nå medlemmer av NJFF at vilt blir skadet når de prøver å krysse sprengmasser. Disse mener vi må tildekkes men utbygger sier at de ikke er mulig/lov. Burde da sprenging vært tillatt i slike områder?

Det er viktig å drive systematisk kartlegging videre slik at vi kan lære av det som nå er påført naturen og landskapet i sør men også konsekvenser for fugletrekkene videre nordover. Den muligheten har vi nå med Sør-Rogaland, også Fosen, som læringsarena til fordel for andre deler av landet.

Siste fase – Nedlegging av vindkraftverk

Det er oppsiktsvekkende at NVE ikke vektlegger siste fase tydeligere i sin rapport. Om få år vil det være en bølge av vindkraftverk i Rogaland som skal legges ned eller være gjenstand for fornyet konsesjon.

NVE skriver rett ut at «*det i dag finnes ingen formelle retningslinjer/veiledning for nedlegging eller reetablering av vindkraftverk*» og «*Det er til dels uklart hvordan området skal tilbakeføres*». Vi forventer at en slik plan er på plass før det innvilges nye konsesjoner til vindkraftanlegg i Norge.

Det er sterkt kritikkverdig at det ikke er en skikkelig plan for opprydning/reetablering. Vi kan ikke forstå hvem som er villig til å ta den kostnaden det blir å «tilbakeføre et område» hvis det ikke finnes en bindende avtale om det i forkant.

Erfaringer

Da FNF organisasjonene i Rogaland begynte å gi innspill til vindkraftprosjektene var flere av medlemmene fremdeles relativt positive til vindkraftverk på rette sted og gitt gode utredninger. Dimensjonene og realitetene ved inngrepene i det norske kystlandskapet har fått oss til å endre syn. I tillegg er vi blitt kritiske til prosessen ved at verdien av natur settes tilnærmet lik null. De negative konsekvensene med tap av landskap, friluftsområder og biologiske mangfold vil fortsette med videre tap, spesielt i forhold til fugler, flaggermus og insekter. Vi er også bekymret for presset på kystlyngheiene som kan øke dramatisk om veianleggene blir brukt for å gjødsle opp heiene. Dyrekjøpt erfaring fra Rogaland kan forhåpentligvis brukes som kunnskap for å begrense ødeleggelsene i andre deler av Norge.

Det er et stort behov for å lære fra kraftverkene i drift og under bygging og en må derfor:

- Foreta utredninger før/etter – til minst 'Smøla-kvalitet'
- Utrede samlet belastning langs kysten fra Lista og nordover på tvers av tema og høres før nye konsesjoner vurderes

I Rogaland er tettheten av vindkraftanlegg spesielt stor i Dalane. FNF-Rogaland vil oppfordre at det foretas en studie av sumvirkninger av vindkraftanlegg i Dalane:

Erfaringene fra Dalane er ikke unike i Norge men den voldsomme utbyggingen av vindkraftanlegg gir en mulighet for å vurdere samlet belastning på naturmangfold og landskap over et stort område. Her er en unik mulighet til å kartlegge hva som skjer med arter; kollisjonsfare for fugletrekk, vilt som har fått avkuttet tusener av år gamle tråkk, planter som får begrenset spredningsområder grunnet veiene og oppstyking av landskapet, og ikke minst konsekvensene for insekter. Listen er langt fra uttømmende og muligheten for å lære er enorm.

Det er også ønskelig å få en egen studie med gjennomgang av konsesjonsprosessen i vindkraftanlegg i Dalane; først som følge av NVEs manglende tillit til Fylkesdelplanen for vindkraft med tematiske konfliktvurderinger, deretter manglende samsvar mellom søknad og det anlegget som ble bygget, og etter hvert gjennomføring av statlig plan i flere saker.

Fra Nasjonal Ramme til Stortingsmelding

Nasjonal Ramme ble skrotet av regjeringen og nå foreslås det å bruke analysene som lokalisering for ny vindkraft; konfliktene vedvarer dermed. I Rogaland kom det tydelig fram hvor stor motsetningen kan være når det gjelder å vurdere et område. I Nasjonal ramme ble Kvitlen-Bjordal-Hunnedalen pekt ut som «mest egnet til vindkraft». Omtrent nøyaktig samme område er foreslått som nasjonalpark av Miljødirektoratet på grunn av de store natur-, kultur- og friluftsverdiene. Dette vitner om hvilke verdier som står på spill og om at det må grunnleggende endringer til i konsesjonsprosessen for å unngå store naturødeleggelser.

FNF Rogaland forventer at stortingsmeldingen vil inneholde betydelig strengere krav til vindkraftutbygging på land og at det utvikles en metode for å sikre at verdifulle natur- og friluftsområder ikke går tapt.

Med vennlig hilsen på vegne av organisasjonene i FNF Rogaland

Emily L. Halvorsen,
Koordinator

Kopi:
Rogaland fylkeskommune
Fylkesmannen i Rogaland

FORUM FOR
NATUR OG FRILUFTSLIV
ROGALAND

Gamle Jåttåvågen 67, 4020 Stavanger
rogaland@fnf-nett.no / 46 85 07 86
www.fnf-nett.no/rogaland
Org. nr.: 998129028